

Politieke vrijheid en economische doelmatigheid

Wat is nieuw in ontwikkelingsland? De nieuwe ideeën zijn, zoals vaak, oude probleemstellingen waarop de schijnwerpers van de politiek en de publieke opinie zich weer tijdelijk concentreren. Het doet denken aan vuurtorens die om de zoveel tijd hun lichtbundel op een zelfde gebied werpen.

Dus wat is nieuw? Twee dingen. Ten eerste, een terugkeer tot fundamentele, lange-termijndoelstellingen zoals het uitroeien van armoede, het creëren van produktieve werkgelegenheid, het bevredigen van basisbehoeften en het realiseren van duurzame groei met een billijke herverdeling van de vruchten van die groei. Ten tweede, het plaatsen van de uitvoering van het beleid ter bereiking van die doelstellingen in een besluitvormingskader dat de nadruk legt op politieke democratie, meerpartijenstelsels, mensenrechten en *participatory development* – zeer verschillende begrippen die allemaal in een grote pot worden gegoten en waarin met genoeg en met een lange lepel wordt geroerd.

Laat mij hier een poging doen de verbanden tussen die begrippen te ontrefelen. In de eerste plaats het verband tussen politieke vrijheid en democratie aan de ene kant en economische prestaties en doelmatigheid aan de andere. Deze combinatie is historisch en geografisch gezien zeldzaam. De weinige landen die deze unieke combinatie hebben gerealiseerd, kunnen zich gelukkig prijzen. Vooral sinds de gebeurtenissen in Oost-Europa constateer ik een neiging om een rechtlijnig en eenrichtingsverband te veronderstellen tussen politieke democratie en economische resultaten. De veronderstelling schijnt nu te zijn dat politieke democratie en meerpartijenstelsels voorwaarden zijn voor economische groei en doelmatigheid.

Maar dat is natuurlijk een veel te simpele veronderstelling. De relatie kan ook de andere richting uitgaan: van economische doelmatigheid naar politieke vrijheid. Hebben niet al die landen die nu de mond vol hebben over het belang van politieke democratie, jarenlang Zuid-Korea geprezen om zijn economische mirakels? Wat je ook van dat land mag denken, het is zeker geen toonbeeld van politieke democratie, mensenrechten of *participatory development*. Nee, in dit geval loopt het verband andersom: van economische doelmatigheid naar politieke vrijheid. Met risico's overigens, want toen Zuid-Korea's president een kleine drie jaar geleden

L.J. Emmerij

een democratische opening maakte riepen de vakbonden onmiddellijk algemene stakingen uit en werden de werkgevers verplicht twintig procent salarisverhoging te geven. Dat bracht het internationale concurrentievermogen van het land aan het wankelen en de Koreaanse economie in grote moeilijkheden.

Andere voorbeelden zijn er te over. Mijn eerste conclusie is dan ook dat er geen simpel eenrichtingsverband bestaat tussen politieke democratie en economische resultaten. Er is geen correlatie. Het hangt allemaal af van de specifieke situatie en van het beleid.

In de tweede plaats moet gekeken worden naar het verband tussen *participatory development* en politieke democratie. Decennia lang spreekt men reeds over een beleid gebaseerd op medezeggenschap van de mensen aan de basis. Dat is tot op heden grotendeels een leuze gebleven. Maar het wordt inderdaad tijd dit begrip handen en voeten te geven. In werkelijkheid gaat het hier om economische democratisering: het voor mensen in de dorpen, in de stedelijke informele sector, in de bedrijven, mogelijk maken zelfstandig beslissingen te nemen die vorm geven aan hun dagelijkse bestaan. Alles wat op micro- en individueel niveau beslist kan worden, moet daar ook besloten worden zonder paternalistische en corrupte inmenging van bovenaf.

Is deze economische democratisering slechts te bereiken via een politieke democratisering? Dat hangt er weer helemaal vanaf. Daarover valt een mooi onderzoeksproject op te zetten. Maar twee dingen staan vast. Ten eerste, dat economische democratisering of *parti-*

cipatory development mogelijk is onder verschillende politieke regimes, extreme dictaturen daargelaten. Ten tweede, dat de rol van het regeringsbeleid cruciaal is om mensen op verschillende besluitvormingsniveaus de reële mogelijkheid te bieden beslissingen te nemen en vorm te geven.

Mijn tweede conclusie is dat er geen wetmatige relatie bestaat tussen economische en politieke democratisering, tussen *participatory development* en meerpartijenstelsels. De vraag die men elke keer weer moet beantwoorden is wat er eerst moet komen: de politieke democratisering of de economische.

In de derde plaats is het natuurlijk interessant te kijken hoe de vlag er in dit opzicht bijhangt in de industrielanden. Een klein beetje introspectie kan geen kwaad. De meeste Europese landen zijn hun economische groeiperiode onder min of meer streng-autoritaire regimes begonnen. Pas later werd het mogelijk gemaakt via vakbonden en andere pressiegroepen, om mensen aan de basis te laten participeren in het economische besluitvormingsproces. Eén ding is echter wel heel duidelijk geworden, namelijk dat *op de lange duur* geen duurzame groei mogelijk is zonder een vorm van economische democratisering. En het is zeker niet de ervaring in Oost-Europa die deze stelling aanvecht. Overigens zou het geen kwaad kunnen wanneer de logge en ongevoelige overheidsmachines van de industrielanden die direct te maken hebben met ontwikkelingslanden, ontwikkelingssamenwerking inclusief, in praktijk zouden brengen wat ze prediken op het gebied van *participatory development*.

Ik kom tot twee algemene conclusies. Eén, bekijk heel goed wat in een bepaalde landensituatie eerst behoort te komen: economische of politieke democratisering. Wil men politieke conditionaliteit uitoefenen ter verkrijging van politieke democratie of om tot economische democratisering te komen? Twee, het is natuurlijk ieders goed recht te menen, dat politieke democratie goed is op zichzelf en dat daarom druk moet worden uitgeoefend op de Moboetoes van deze wereld om dit te verkrijgen. Maar dan moet men wel ophouden dit te relateren aan economische overwegingen en niet verbaasd zijn wanneer dit slechts uitmond in een *formele* democratie die de mensen en de economie laat zoals ze waren.

L.J. Emmerij